

Jazyk mediálneho športu ako bojisko

Jozef Mergeš

Inštitút slovakistiky a mediálnych štúdií, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
jozefmerges@gmail.com

Kľúčové slová: televízia, šport, boj, vojna, zápas, komunikačný register

Key words: television, sport, fight, war, struggle, communication register

Mediálny šport ako boj

Mediálny šport sa v kultúre prejavuje ako komplex pomerne nezávislých vlastností rámcujúcich jeho pôsobenie, pričom sa opiera o viacero, takpovediac, mytologických východísk. Najčastejšie mediálne proklamované vlastnosti športu je možné súhrnne vymedziť napríklad do troch mytologických sfér vychádzajúcich z určitých stereotypne, ba rituálne sa javiacich princípov. Prvý z nich by sme mohli označiť ako javiskový, druhý ako bojiskový, posledný tretí ako kultový.¹ Podľa tejto stratifikácie sa ponúka chápanie mediálneho športu ako divadelného predstavenia s dramaturgicky upravenou štruktúrou, vynára sa tu chápanie mediálneho športu ako spoločensky zakotveného boja a na záver, chápanie mediálneho športu ako vytvárajúceho a reprodukovajúceho kult osobnosti.²

Športu ako kultúrnemu fenoménu konfrontačného charakteru sa venovala pozornosť v článku s názvom *Jazyk mediálneho športu ako odraz jeho vlastností* (Mergeš, 2017), kde sa autor snaží vysvetliť, akými spôsobmi mediálny šport komunikuje navonok, ako sa teda jazykovo stvárnjuje a re/prezentuje. V tomto článku sa zameriavame na konkrétny spôsob jazykového stvárnovania mediálneho športu prostredníctvom komunikačného registra³ vojenskej lexiky.⁴ Samozrejme, nedá sa tvrdiť, že v športovom vysielaní sa používajú slová napojené na vojnovú oblasť najčastejšie, dozaista však platí, že často rámcujú športové podujatie ako boj.

Ilúzia o prebiehajúcom boji na športovom ihrisku je zrejme jedným z najpôsobivejších aspektov mediálneho športu, ktorý odzrkadľuje jeho prirodzene agonálny charakter (porov. Děkanovský, 2006). Športový zápas tak často býva výzvou, súbojom či priam konfliktom, ktorý však nemožno brať vážne. Treba dodať, že nejde len o boj športovca proti športovcovi, ale napríklad o boj športovca proti časomeru, o boj športovca prekonávajúceho hranice ľudských možností či napríklad o vnútorný boj atléta, ktorý s vypätím všetkých síl alebo, ako často vravia športovci pre médiá v rozhovoroch po súťaži, „so sebazaprením“ zdoláva poslednú prekážku. Boj ako koncept na vysvetlenie diania v mediálnom športe je teda

¹ Prvá a druhá sféra vychádzajú pri vykladaní skutočnosti zo zasedania v priestore (javisko proti bojisku), tretia vykladá dianie dôrazom na identitu (príbeh hrdinu/príbeh celebrity).

² Samozrejme, chápanie mediálneho športu možno dozaista vymedziť viac, napr. mediálny šport ako propagácia životného štýlu, ekonomickej sebestačnosti a pod.

³ Termínu komunikačný register sa v článku bližšie nevenujeme, preto je vhodné uviesť aspoň slová M. Ološtiaka, ktorý charakterizuje komunikačný register „ako súbor jazykových a neязыkových komunikačných prostriedkov, ktoré sa preferenčne používajú v istých viac alebo menej typizovaných komunikačných sférach a komunikačných situáciách, kreujúcich sa na základe spoločnej činnosti komunikujúcich jednotlivcov ako nositeľov istých sociálnych rol“ (2011, s. 273).

⁴ Vojenskou lexikou sa zaoberajú prevažne tvorcovia cudzojazyčných a terminologicko-výkladových slovníkov: napr. *Vojenský terminologický a výkladový slovník* (Vallo a kol., 2004), *Malý slovník starého vojenského názvosloví* (Vogeltanz, 2008) a pod. Glosár vznikol napríklad na pôde Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity pod názvom *Rusko-slovenský glosár zo základnej vojenskej terminológie* (Guzi – Smetanová, 2011).

založený buď na antagonizme dvoch protiídúcich postáv (resp. mužstiev) v priamom boji, alebo na prekonávaní určitej podmienky viacerými postavami zároveň, pričom tá, ktorá splní podmienku s najväčšou rezervou, sa stáva víťazom.⁵ Nad týmito konceptmi potom stojí koncept boja ako vnútornej snahy športovca dosiahnuť výkon, ktorý je rovnako prítomný v hrách, ale aj v súťažiach, aj keď treba dodať, že v odlišnom zastúpení.⁶

Boj sa teda v mediálnom športe prejavuje upriamovaním pozornosti na jeho konfrontačný ráz. Ako však táto téza zapadá do označenia mediálneho športu ako oddychového druhu programu? Podľa B. Sullivana (2006, s. 137–140) spočíva princíp fungovania *confrontainmentu*⁷ v skutočnosti, že konfrontačný (teda vážny) ráz športových udalostí sa zmierňuje zábavnými (teda uvoľňujúcimi) prvkami. Sullivan tvrdí, že v mediálnom športe sa „konfrontácia obaluje zábavou“ (tamže, s. 137), čo možno chápať tak, že zábava či skôr relax v mediálnom športe pôsobia sekundárne, možno priam nadbytočne. Daný „zozábavňujúci“ aspekt televízneho športu však nachádza opodstatnenie pri úvahách o atraktivite športového vysielania smerom k nefanúšikom športu, ktorú ľahšie mediálne stvárnenie vážnych športových udalostí zrejme podporuje.

Pre mediálny šport platí, že pásma zamerané na objektívne fakty športovej udalosti sa vo výsledných mediálnych textoch často prerušujú dôrazom na ľudský príbeh, zvýrazňovaním napätia aktuálnej situácie, zobrazovaním surových emócií, skutočného hnevu či nefalšovanej radosti. Aj tieto prvky v športovom obsahu prispievajú k tomu, čo Eitzen a Sage (in Sullivan, 2006) pomenovali ako „riedenie kultúrneho významu športu“, pretože médiá z neho vytvorili skôr veľkolepé a zábavné predstavenie pre masu, než vážne akceptovaný a rešpektovaný typ spravodajského diskurzu. Mediálny šport v dôsledku svojej sčasti zábavnej povahy vedie akoby dvojité život: športové správy totiž nie sú natoľko závažné ako udalosti z iných oblastí života, hoci sú pomerne často vyhľadávané a čítané (porov. Miller in Wanta, 2006, s. 105). Samozrejme, zľahčujúce prvky vážnosti športového vysielania nemožno vždy považovať za priamo zábavné. Ide tu skôr o prvky, ktoré zľahčujú a spríjemňujú divákovi čítanie športovej udalosti a rôznym spôsobom v divákoch ohýbajú parametre jej konečnej recepcie.⁸

Dostávame sa teda k ďalšej funkcii slov z vojenského komunikačného registra, ktoré, hoci sú v primárnom význame vážne, v jazyku mediálneho športu sa prejavujú skôr hravo, príjemne a osviežujúco, športovým redaktorom pomáhajú atraktívnym spôsobom opisovať športový príbeh. „Sport is War,“ píše M. Messner, M. Dunbar a D. Hunt (2004, s. 239), keď predkladajú výsledky z výskumu komentátorských prejavov vo vybraných amerických televíziách.⁹ Vojenský register sa tu ukazuje v dvoch konfiguráciách: podľa prvej na úrovni využívania metafor spojených hlavne so zbraňami, podľa druhej na úrovni rámcovania

⁵ Tou druhou máme na mysli koncept súťaže, kde vyhráva ten, ktorý napríklad najďalej doskočí (trojskok), najrýchlejšie zabehne (beh na 100 m), najpresnejšie trafi (športová strelba) a pod.; špeciálnu kategóriu potom môžu tvoriť súťaže, kde sa vyhodnocuje kvalita uskutočnenia športového výkonu (krasokorčuľovanie, kulturistika a pod.).

⁶ Vnútorň (psychologický) boj športovca sa v mediálnom prostredí zaiste spomína omnoho častejšie v súvislosti s cyklistikou, čo je fyzicky relatívne náročnejší šport, ako napríklad v súvislosti s volejbalom. Vôbec, dá sa povedať, že psychologické rozpoloženie ako boj hrá významnejšiu úlohu pri individuálnych športoch, hoci napríklad pri futbalových zápasoch často komentátori spomínajú, že mužstvo sa po góle „rozsype“, teda určite tu treba brať do úvahy aj kolektívnu psychiku.

⁷ Termínu *confrontainment* sa venujeme v článku Jazyk mediálneho športu ako odraz jeho vlastností (Mergeš, 2017). Len pripomeňme, že ide o dramaturgický koncept sprostredkovania mediálneho športu ako zabavujúceho/uvoľňujúceho boja (spojenie anglických slov *confrontation* a *entertainment*).

⁸ Možno tu menovať napríklad zábery z rôznych uhlov, spomalenie zábery, zábery na fanúšikov, na maskotov športovej udalosti, kontrastné snímání súperov, dôraz na detail, dvojexpozície, komentár, využívanie ruchových mikrofónov, hudobného podmazu, technológií, ako sú jastrabie oko či systém VAR.

⁹ V článku s názvom *The Televised Sports Manhood Formula* (Messner – Dunbar – Hunt, 2004, s. 229–245) sa trojica autorov snaží identifikovať základné stereotypy a hodnoty vysielané v televíznom športe. Zobrazovanie športu ako vojny sa tu ukazuje ako signifikantné.

športovej udalosti ako vojny, resp. bitky. Prvý spôsob uplatnenia vojenskej lexiky sa zdá spätý s komentovaním a je teda do istej miery individuálny, druhý vyznieva skôr ako dramaturgicky podmienený.

Kľúčové hodnoty v športovom vysielaní a ich odraz v jazyku mediálneho športu

Na tomto mieste je vhodné v krátkosti zhrnúť, na akých hodnotách je postavený súčasný mediálny šport, resp. ktoré z hodnôt vlastných športu sú médiami prízvukované a neustále recyklované (porov. Sullivan 2006, 140–144). Neskôr z nich vyabstrahujeme tie, ktoré rámcovo zapadajú do uvažovania o jazyku mediálneho športu ako o bojisku.

Za základné hodnoty¹⁰ mediálneho športu možno považovať *ťažkú prácu*, možnosť *súťažiť*, *spoluprácu* či tzv. *teamwork*, ďalej *inovácie*, *individuálnu slobodu* a *sebaurčenie*, *obetovanie sa* a *dôraz na výsledok*. Z hľadiska individuálnych kvalít športovcov sa v mediálnom športe často objavujú zmienky zvyrazňujúce *sebadisciplínu* športovca, jeho *silu*, zdravú *agresivitu*, prípadne jeho schopnosť *vodcovstva*. Z hľadiska informačnej funkcie mediálneho športu zasa pútajú divácku pozornosť také javy, ktoré sú *neurčité*. Posolstvom športových správ teda najčastejšie býva informácia reflektujúca *súťaživosť*: kto bol rýchlejší, kto zručnejší či šikovnejší, kto vyhral. Pre mediálny šport, hlavne pre jeho spravodajskú časť, je teda vo všeobecnosti dôležité šírenie ikon *úspechu*.

Zobrazovanie športového úspechu je však často spojené aj so zdôrazňovaním *finančného príjmu* športovcov.¹¹ Ďalším často spomínaným aspektom, ktorý možno označiť za ideologický, je presvedčenie médií, že športové víťazstvo sa rodí *bez ohľadu na sociálne postavenie*. Pomerne často sa v tomto kontexte spomínajú športovci, ktorým šport pomohol dostať sa z chudobných pomerov,¹² alebo takí, ktorí si športom zabezpečili komfortný život¹³. V tomto ponímaní šport vystupuje ako cesta k bohatému životu, ako platforma, na ktorej má každý rovnakú štartovaciu pozíciu.¹⁴

Vo vizuálnej reprezentácii športu hrajú prím *víťazi*, rozhodujúci *jednotlivci* z kolektívu, často aj *porazení*, no predovšetkým *hviezdy*. Športová hviezda z kultúrneho hľadiska nie je vždy tým najčestnejším športovcom, no pre mediálny šport je jej existencia relevantná v tom, že sa rodí v športových príbehoch, kde „hrá“ určitú postavu (Whannel, in Boyle – Haynes, 2010, s. 88). Neskôr sa stáva kultúrne šíreným a spotrebúvaným tovarom, marketingovým prostriedkom predaja či vyslankyňou určitého životného štýlu. Niet sa čo čudovať, že v súčasnom svete globálnych médií, kde sa každých 24 hodín deje niečo nové a dôležité, má mediálne šírená agenda športovej hviezdy potenciál rámcovať mediálny šport.¹⁵

¹⁰ Uvedené sú kurzívou, aby boli od ostatného textu dostatočne odlíšené.

¹¹ Viacero úspešných športovcov sa po skončení aktívnej kariéry stáva podnikateľmi, teda ich finančná sloboda sa v prípade úspešnej kariéry rozvíja naďalej. Tento život športovca nie je pre mediálny šport natoľko atraktívny, lebo odpútava pozornosť od športových udalostí. Informácie o podnikateľskej činnosti športovcov sa objavujú prevažne pár rokov po skončení kariéry, keď sa diskurz mediálneho športu snaží reprezentovať bývalých športovcov. Dôkazom môže byť napríklad článok P. Zítkovej s názvom *Hokejový mistr sveta: Podnikání bylo logické vyústění toho, že jsem chtěl zůstat soběstačný*.

¹² Všeobecne sa to tvrdí o juhoamerických či afrických futbalistoch, konkrétne by sme mohli menovať napríklad mediálne šírený osud hokejistu Artemija Panarina, a to napr. v článku R. Rovňánka *Bez rodičov, bez kopejky, bez nádeje. Zo životného príbehu Artemija Panarina mrazí*. [Cit. 2018-18-07.] Dostupné na internete: <<https://sport.aktuality.sk/c/334225/bez-rodicov-bez-kopejky-bez-nadeje-zo-zivotneho-pribehu-artemija-panarina-mrazi/>>

¹³ Životný luxus športovcov je reprezentovaný predovšetkým prostredníctvom zobrazovania celebrit.

¹⁴ Vzhľadom na veľké množstvo správ, v ktorých sa športovci po neúspechu odvolávajú na horšie podmienky počas prípravy, treba povedať, že ide skutočne o mýtus.

¹⁵ Z tohto pohľadu má v slovenskom mediálnom prostredí značný význam hviezda cyklistu Petra Sagana, a to najmä v súvislosti s rámcovaním cyklistických pretekov Tour de France a cyklistiky všeobecne ako mediálne relevantného športu.

Vymenované hodnoty mediálneho športu sa, pochopiteľne, odrážajú aj v jazyku, ktorým mediálny šport navonok komunikuje.¹⁶ Vo vzťahu k verbalizácii mediálneho športu ako boja sú podstatné zrejme nasledujúce skutočnosti, ktoré predznamenávajú možnosti jazykového stvárnenia športovej udalosti ako udalosti na bojovom poli:

- mediálny šport upriamuje pozornosť na výkon a súboj, býva konfliktný,
- mediálny šport „pomáha“ vládnuť, v jeho jazyku sa prejavuje hegemonia,
- mediálny šport zdôrazňuje telesnosť a vyžaduje obeť,
- mediálny šport generuje a vyzdvihuje individualitu.

Výskumná vzorka

Práci s výskumnou vzorkou predchádzalo uvažovanie o vojenskej lexike v intuitívnej podobe. Keďže mediálne texty športového charakteru poznáme pomerne dôverne, skúšali sme najprv vymedziť slová motivované vojenským registrom samostatne bez materiálu, na základe pamäti a zvyku. Potom sme pristúpili k hľadaniu predmetných slov vo výskumnej vzorke, ktorá tu slúžila ako doplnenie či overenie všeobecne známych skutočností. Výskumnú vzorku tvorí desať prepisov komentátorských prejavov z futbalových zápasov vysielaných prostredníctvom RTVS v rokoch 2009 – 2010.¹⁷ Samozrejme, nie všetky slová, ktoré sme do zoznamu slov s vojenskou registrovou motiváciou zaradili, prináležia priamo či výhradne vojenskému registru, avšak do istej miery sa v danom kontexte používajú alebo sa s vojenskými témami (spravidla s bojom) môžu asociovať. Ešte treba zdôrazniť, že sme pracovali so vzorkou prejavov komentujúcich futbal, čo je dôležité vzhľadom na charakter tejto hry ako kontaktného športu.¹⁸ V danej časti práce na porovnanie uvádzame aj niektoré zistenia objavujúce sa v spomínanej americkej štúdií (Messner – Dunbar – Hunt, 2004). Slová, ktoré považujeme za prebraté z vojenskej lexiky alebo asociovatel'né s vojenskou lexikou, uvádzame pri prvom výskyte v kurzíve. Zároveň je dôležité pripomenúť, že výsledky môžu byť čiastočne ovplyvnené vybranou hrou.¹⁹

Zistenia

Vojenská lexika sa v štruktúre komentátorských prejavov z futbalu funkčne využíva predovšetkým na vymedzenie zúčastnených (*bojujúcich*) strán, ktoré sa kladú do kontrastu (porov. Merges 2016, s. 95). Za základné slová, ktoré podporujú vysvetľovanie športovej udalosti ako boja, možno považovať tie, ktoré odrážajú ciele, rozostavenie a funkcie hráčov. Dlhodobé ciele sa často spájajú so *stratégiou*, krátkodobé s *taktikou*. Základné rozostavenie hráčov sa označuje ako *ofenzívne* či *defenzívne*, hovorí sa o hráčovi na *krídle*, o *obrancoch*, *záložníkoch* a *útočníkoch*. Slová obranca a útočník priamo vyjadrujú primárnu funkciu, ktorú

¹⁶ Touto problematikou sa zaoberá napríklad článok *Jazyk mediálneho športu ako odraz jeho vlastností* (Merges, 2017).

¹⁷ Ide o prepisy komentátorských prejavov z futbalových zápasov: Nemecko – Srbsko, Kamerun – Japonsko, Slovinsko – Anglicko, Srbsko – Ghana, Slovensko – Nový Zéland, Slovinsko – Spojené štáty americké, Nemecko – Anglicko, Taliansko – Slovensko, FC Barcelona – Manchester United, Spartak Moskva – MŠK Žilina.

¹⁸ Dá sa teda predpokladať, že v štruktúre lexiky spojenej s futbalom dominujú skôr slová rámčujúce otvorený boj medzi mužstvami, a nie slová opisujúce vnútorný boj jednotlivých hráčov. Samozrejme, neplatí to stopercentne, v prejavoch o futbale sa však častejšie než o psychológii jednotlivca uvažuje o psychológii mužstva ako celku, čo vytvára pôdu na stvárnovanie nálady mužstva ako určitého prebiehajúceho vnútorného boja.

¹⁹ Pri iných športoch či hrách sa mohli objaviť aj iné slová z vojenského registra. To platí, samozrejme, aj o komentátoroch. Výskumná vzorka je prepisom komentátorských prejavov troch rozličných slovenských televíznych komentátorov (Marcel Merčiak, Ľuboš Hlavena, Robert Minařík).

hráč na ihrisku má²⁰, zaujímavosťou sa však z pohľadu sémantiky javí slovo záložník. To vo vojenských slovníkoch možno nájsť s významom „vojak v rezerve“, ktorý môže byť po ukončení aktívnej služby (spravidla pre nedostatok vojakov v akcii) nasadený do boja. Ide teda o vojaka, ktorý momentálne nebojuje, ale bojovať môže v prípade potreby. Záložník vo futbale je hráč, ktorý spravidla aj bráni, aj útočí. Význam z vojenského registra tu teda prenikol pravdepodobne z dôvodu, že futbalový záložník v prípade potreby bráni, resp. útočí, t. j. aktuálne sa prispôsobuje situácii na ihrisku a snaží sa teda byť tam, kde je z taktického hľadiska momentálne užitočný.

Ďalšiu skupinu slov s vojenskou registrovou motiváciou tvoria slová vyjadrujúce alebo odkazujúce na pohyb mužstva, pričom daný pohyb je často viazaný na cieľ, ktoré sa snaží mužstvo dosiahnuť. Tieto slová skôr možno považovať za asociovateľné s vojenskou terminológiou, než ich chápať ako jej priamu súčasť, a teda skôr analogicky odzrkadľujú skutočnosť, že pohyb futbalového mužstva si možno predstaviť ako pohyb vojenskej mašinérie. Ide o slová a slovné spojenia:

dostať sa niekam (na špecifické cieľové územie alebo na pozíciu, napr. *strelecká pozícia*),
priestor (*vykryť, získať, obsadiť* a pod.),
prebiť sa, prekonať obranu (vo význame pohybu ako *dostať sa za obranu*, ale aj vo význame skórovať),
útok, protiútok, útočný výpad, atak, napádanie, udrieť a pod. (vyjadrujú snahu skórovať, ohroziť/obmedziť súpera)
stiahnuť sa, vrátiť sa/návrat do obrany, preskupiť zadné rady a pod. (vyjadrujú snahu brániť, situáciu v obrane).

Za jednu z najčastejšie sa objavujúcich kognitívnych metafor v štruktúre komentátorských prejavov možno považovať slová a slovné spojenia vyjadrujúce snahu futbalistu dostať loptu do brány súpera prostredníctvom slov odkazujúcich na slovo *strela*. Dané slovo sa tu vyskytuje okrem menšej podoby aj ako základ rôznych slovesných odvodenín vyjadrujúcich pohyb lopty a jej smerovanie:

strela (*trafiť, netrafiť, minúť* vo význame *netrafiť, vystreliť, vypáliť, napáliť, prestreliť, obstreliť* a pod.),
zásah/zasiahnuť (*presný, nepresný* a pod.), tu treba doplniť, že sloveso *zasiahnuť sa* občas používa aj vo význame prerušiť akciu (častejšie sa používa *zárok/zakročiť*).

Spomínané pomenovania opisujúce športovú udalosť prostredníctvom slov z vojenského registra sú súčasťou dominantnej významovej schémy podporujúcej mytologické napojenie športu na vojenstvo a na vysvetľovanie športovej udalosti ako boja. Vo výskumnej vzorke sa však objavili aj iné slová, ktoré možno chápať skôr ako doplnkové. O viacerých z nich možno povedať, že nejde priamo o slová z vojenského registra, ale môžu sa v ňom vyskytovať. Pri niektorých slovách na to aj upozorňujeme (v zátvorke uvádzame význam slov v športovom registri, prípadne krátky komentár):

agresívne zákroky (*agresivitu možno prepojiť s vojenským registrom ako potrebu byť v boji dôrazný*),
aktívita (v športovom registri typ prístupu k hre, často aj takticky zameraný, napr. *aktívna, teda napádajúca obrana* a pod.),

²⁰ A to napriek faktu, že v súčasnom futbale útočí a bráni celé mužstvo.

hranica (vo význame priestoru, ktorý bol, resp. nebol prekročený, v športovom registri napríklad hranica pokutového územia a pod.),

kanonier (ide o zastaraný výraz s významom delostrelec, v športovom registri sa používa na označenie hráča, ktorý často skóruje; v tejto súvislosti tiež možno hovoriť o určitom posune významu v porovnaní s pôvodným významom: v športe ten, ktorý štandardne často strieľa a trafí – vo vojenskom registri ten, ktorý štandardne strieľa/vystreľuje),

kapitán (vo vojenskom registri hodnosť – v športovom registri hráč, ktorý má vo vzťahu k športovému zápasu určité širšie práva a povinnosti ako ostatní hráči, napr. prípustná komunikácia s rozhodcom, účasť na zápise o stretnutí a pod., z hľadiska funkcií teda ide o zástupcu ostatných hráčov),

obranný val (zoskupenie hráčov sústrediacich sa čisto na obrannú činnosť),

odzbroiť (vo význame súperovi vziať loptu spod kontroly),

operácia (vo vojenskom registri označenie ucelenej činnosti, napríklad bojová akcia – v športovom registri sa používa zriedkavo na vyjadrenie nadchádzajúcej akcie).

pasivita (v športovom registri typ prístupu k hre, často aj takticky zameraný, napr. pasívne vyčkávanie na útoky súpera, neochota hrať s loptou a pod.),

prevaha vo vzduchu (vo vojenskom registri prevaha v leteckej vojne, vo futbale vyjadruje fyzickú výškovú prevahu hráčov jedného mužstva oproti hráčom druhého mužstva),

scalp (slovo z registra indiánskej mytológie, odkazuje na víťazstvo, prípadne víťaznú trofej; dané slovo možno s vojenským registrom prepojiť v tom istom význame),

strážiť (vo význame strážiť pred útokom, byť na stráži),

veterán (vo vojenskom registri vyslúžený alebo starší vojak – v športovom registri bývalý alebo starší hráč),

vybojovať (v športovom registri vo viacerých konfiguráciách: vybojovať loptu, zápas, štandardnú situáciu – spravidla vyjadruje dosiahnutie čiastkového úspechu),

(vy-)manévrovať (vyjadruje pohyb konkrétneho hráča, prípadne celého mužstva s dôrazom na obídenie súperiacich hráčov),

zásobovať (vo vojenskom registri s významom doručiť dôležité potraviny, suroviny, prípadne vojakov – v športovom registri doručiť loptu z jednej hernej fázy do druhej, spravidla zásobovať loptami záložníkov, prípadne útočníkov),

zrazenie do kolien (vyjadruje konkrétny boj muža proti mužovi, pri futbalových zápasoch najčastejšie označuje vzťah medzi mužstvami),

Na porovnanie uvádzame aj slová zo spomínanej americkej štúdie s čiastočne podobným zámerom (v zátvorke preklad, primárny význam):²¹

ammunition (munícia),

attack mode (útočné postavenie),

battle (boj, bitka),

blast (výbuch),

blitz (prudký/razantný útok),

depth charges (v singulári hlbinná bomba, tzv. puma, protiponorková zbraň),

detonate (explodovať),

explosion (explózia),

²¹ Tu je dôležité pripomenúť, že výskumnú vzorku u autorov tvorili rečové prejavy napojené na viacero hier typických pre americkú kultúru: wrestling, extrémne športy, basketbal, bejzbal, americký futbal (porov. Messner – Dunbar – Hunt, 2004).

fighting (boj, potýčka),
firing blanks (páliť naprázdno, zbytočne, fráza sa používa aj vo význame byť neplodný, význam porov. s frazémou *hádzat hrach na stenu*),
kill (zabiť, skôr v prenesenom význame ubiť, zrušiť, zakročiť a pod.),
lance through the heart (oštepom/priamo do srdca),
point of attack (hrot útoku, prípadne cieľ útoku, záleží od kontextu),
professional sniper (profesionálny ostreľovač, vo futbale by to mohol byť hráč, ktorý často strieľa z diaľky),
reloading (nabiť/nabíjanie, slovenskí komentátori občas používajú tento výraz vo význame prihrať, pripraviť situáciu napríklad *nabil na strelu*),
squeezes the trigger (stlačiť spúšť, pravdepodobne vo význame *vystreliť na bránu/iný cieľ*),
taking aim (namieriť pri streľbe),
weapons (zbrane vo význame silné stránky športovca/mužstva).

Vymenované slová z americkej štúdie sú pomerne úzko naviazané na vojenský register, a to hlavne vo význame vyjadrovania práce so zbraňami a výbušným materiálom. To možno pripísať skutočnosti, že v mediálnom športe sa pomerne často zdôrazňuje akčnosť okamihu, výbušnosť športového výkonu či napätie v prebiehajúcom deji. Ďalšími aspektmi výkonu športovca bývajú presnosť a organizovanosť, takisto odčítateľné zo slov prenositeľných z vojenského registra do toho športového.

Záver

Záverom je funkčné skompletizovať charakter účelu slov z vojenského registra v štruktúre komentátorských prejavov z futbalu. Ukázalo sa päť základných sfér, v tomto prípade futbalových činností, ktoré sú danými slovami vysvetľované. Ide o slová vyjadrujúce dynamiku v priestore (formácia, útok, pole a pod.), fyzický kontakt medzi hráčmi (napádanie, zrážka a pod.), pohyb lopty (lopta sa tu chápe v prenesenom význame ako náboj), stanovovanie cieľov (strategický výhľad na výsledok prostredníctvom aktuálnej takticky ovplyvniteľnej situácie) a slová vyjadrujúce podporu počas hry (napr. zásobovať, istiť, zdvojovať, vystriedať a pod.).

Literatúra:

- DĚKANOVSKÝ, J. (2008): *Sport, média a mýty*. Praha: Dokořán.
- GUZI, E. – SMETANOVÁ, M. (2011): Rusko-slovenský glosár zo základnej vojenskej terminológie. In: *Jazyk a kultúra*, 2/6, 13 s. [Cit. 2018-17-07.]
 Dostupné na internete: <www.ff.unipo.sk/jak/6_2011/guzi_smetanova.pdf>
- MERGEŠ, J. (2016): *Textové stereotypy komentátorského prejavu v priamych televíznych prenosoch z futbalu*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- MESSNER, M. – DUNBAR, M. – HUNT, D. (2004): The Televised Sports Manhood Formula. In: D. Rowe (ed.): *Critical Readings: Sport, Culture and the Media*. Maidenhead: Open University Press, s. 229–245.
- OLOŠTIAK, M. (2011): *Aspekty teórie lexikálnej motivácie*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- ROVNÁNEK, R. (2018): Bez rodičov, bez kopejky, bez nádeje. Zo životného príbehu Artemija Panarina mrazí. [Cit. 2018-18-07.] Dostupné na internete: <<https://sport.aktuality.sk/c/334225/bez-rodicov-bez-kopejky-bez-nadeje-zo-zivotneho-pribehu-artemija-panarina-mrazi/>>
- SULLIVAN, B. D. (2006): Broadcast Television and the Game of Packaging Sports. In: J. Bryant – A. A Raney (eds.): *Handbook of Sports and Media*. New York, Abingdon: Routledge 2006, s. 131–145.
- VALLO, D. a kol. (2004): *Vojenský terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: Iris.

VOGELTANZ, J. (2008): *Malý slovník starého vojenského názvosloví*. Praha: Paseka.

WANTA, W. (2006): The Coverage of Sports in Print Media. In: J. Bryant – A. A. Raney (eds.): *Handbook of Sports and Media*. Routledge 2006, s. 105–129.

ZÍTKOVÁ, P.: Hokejový mistr světa: Podnikání bylo logické vyústění toho, že jsem chtěl zůstat soběstačný. [Cit. 2018-17-07.]

Dostupné na internete: <<https://byznys.ihned.cz/inspirace-pribehy-uspesnych/c1-61269970-hokejovy-mistr-sveta-podnikani-bylo-logicke-vyusteni-toho-ze-jsem-chtel-zustat-sobestacny>>

Summary

The Language of Media Sport as a Battleground

The study deals with the character of the language of sport according to its battle character. The sports communication is in this case supplemented by words from military, often in the form of metaphors, metonyms and phrases. The military register in the structure of commentary from football, is primarily used to define the parties involved in the struggle, which are in contrast. The basic words that support the explanation of a sporting event as a fight can be considered those that reflect the goals, layout and player functions. In the case of football commentary seems to appear five basic spheres explained by the military words. These are words expressing dynamics in the space (formation, attack, field, etc.), physical contact between the players (attack, stretch, etc.), movement of the ball (the ball is understood as a projectile), the setting of goals (to the result through the current tactically influenced situation) and words expressing support during the game (to supply, secure, ply, substitute, etc.).

Štúdia vznikla v rámci riešenia grantového projektu VEGA 1/0164/15 Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra.